

NOVA RUBRIKA V OBZORNIKU ZDRAVSTVENE NEGE

Uvajamo RAZISKOVALNE STRANI

S prvo številko revije v letošnjem letu smo prešli na nov način dela; revijo smo uspeli uvrstiti med revije z zunanjo recenzijo. V ta namen smo oblikovali nova navodila za pripravo člankov in navodila za delo recenzentov in se odločili, da bomo namesto treh odslej izdajali po štiri številke na leto.

Za kakovostno delo revije je potrebno stalno uvajanje izboljšav in spremljanje razvoja strokovnih revij, ki izhajajo na tem področju v svetu. Seveda je za kakovostno revijo ključnega pomena ponudba vsebinsko in metodološko ustrezno pripravljenih člankov, ki jih pošiljajo pisci in bralci. V Uvodniku prve številke letošnjega leta (Urbančič, Grbec, 2001) smo napovedali nekaj novosti, ki jih bomo poskušali postopno uresničiti v prihodnjem obdobju. Med njimi je rubrika, ki bo namenjena metodološkemu kotičku in smo jo poimenovali modre strani ali *Raziskovalne strani*. Na temu stalno namenjenih straneh bomo predstavljali metodološke nasvete, pravila in predloge, *kaj in kako oblikovati dokumente, kako raziskovati*, kako izbrati temo, kako na zanimiv način predstaviti del rezultatov raziskave in podobno. Študentke in študenti, ki ste se v zadnjih letih udeleževali nekaterih oblik formalnega izobraževanja na področju zdravstvene nege, ste se z osnovami raziskovalne metodologije že seznanili in vam bodo vsebine *Raziskovalnih strani* v pomoč pri nadaljnjem delu v praksi. Posameznikom, ki ste uspešno nadaljevali podiplomsko izobraževanje in orjete ledino v slovenskem prostoru kot bodoči magistri in doktorji znanosti, pa naj spoznanja, predstavljena na teh straneh, predstavljajo izziv za delo v prihodnje. Že preizkušenim metodologinjam in metodologom naj razkrijta modrih nasvetov (navodil) na *Raziskovalnih straneh* predstavljajo možnosti za izmenjavo izkušenj, dvomov in težav, s katerimi so se soočili v svojem raziskovalnem prostoru. Učitelji – raziskovalci lahko z objavami na *Raziskovalnih straneh* posredujejo študentom in učencem pomembnejše učne vsebine in jih uvrstijo med študijsko literaturo.

Vsebine *Raziskovalnih strani* bodo objavljene kot samostojne enote ali v sklopih, ki bodo sledili drug drugemu. Izhajali bomo iz potreb prakse zdravstvene nege in spoznanja dopolnjevali z interdisciplinarnimi področji.

Upam, da se bodo bralke in bralci *Obzornika Zdravstvene nege* predstavljene novosti razveselili in med vsebinami *Raziskovalnih strani* našli nekaj tudi zase. Želim vam, da bi že v tej številki prav našli to, kar potrebujete, in to uporabili pri svojem delu v novem letu. Veliko ponosa in zadovoljstva ob pregledovanju dosežkov ob zaključku prvega leta novega tisočletja in veliko poguma pri raziskovanju ter naklonjenosti za delitev spoznanj med svojimi kolegi vam želim v letu 2002.

Klaudia Urbančič

NEKATERI NUJNI RAZMISLEKI PRED PRIČETKOM RAZISKOVANJA

Znanje, znanost, znanstveno raziskovanje so ključne beseđe poznomoderne družbe. Znanje, utemeljeno na raziskovanju (angl. evidence based), je temeljna produktivna sila sedanjega časa. Tudi v zdravstveni negi, čeprav se v Sloveniji to spoznanje šele bolj obotavljivo uveljavlja. Zato je treba pohiteti, da bi dejavnost zdravstvene nege v Sloveniji znanstveno opremili in dohitei razvitejše dežele. Vendar je

hkrati potrebno »izmeriti daljo in nebeško stran«: skok v raziskovanje brez primerne opremljenosti lahko povzroči več škode kot koristi. Naj bo zato ta prispevek opozorilo in spodbuda za uspešno raziskovanje!

Okoliščine, v katerih medicinske sestre (ali bodoče medicinske sestre) začnejo razmišljati o raziskovanju, so različne. Nekatere naletijo na takšno spodbudo že v srednji šoli,

druge zvedo o možnosti izdelave raziskovalne seminarske ali diplomske naloge med študijem na visoki šoli. Udeležba na kongresih ali poslušanje predstavitev raziskovalnega dela drugih avtoric in avtorjev lahko vodita k vprašanju: Zakaj ne tudi jaz? Strokovna literatura vsebuje večinoma raziskovalna poročila v obliki člankov, in ne nazadnje je na voljo že tudi obsežna metodološka literatura z »recepti« raziskovalnih postopkov. Za mnoge medicinske sestre pa se ideje za raziskovanje porodijo ob njihovem delu, če si le vzamejo drobec časa, da izstopijo iz vsakdanje rutine in pogledajo nase in na svoje okolje »od zunaj«. Ta izhodiščna točka omogoča zastavljanje mnogih vprašanj: Kdo sem? Kaj delam? Kaj naredim, ko delam? Kakšne dejanske posledice imajo moja dejanja? Za koga? Kako dobro je to, kar delam? Kako naj vem, ali delam dobro ali slabo? Zakaj delam tako, kot delam? Zlasti so to lahko izhodiščna vprašanja za raziskovanje, če si jih zastavljajo medicinske sestre, ki imajo vodstvene in vodilne ali akademske položaje v zdravstveni negi in s tem večjo odgovornost za razvoj stroke.

Zastavljanje vprašanj, dvom, občutek negotovost so nujni pogoji za pričetek raziskovanja. Nekateri ljudje namreč že »vse vedo« in taki si ne želijo, da bi kdo gledal pod gladko površino njihove predstave o svetu.

Želja po pojasnitvi pojavov je sicer nujni, ne pa še zadostni pogoj za pričetek raziskovanja. Od vprašanja do raziskovalnega odgovora nanj je namreč dolga in naporna pot. Preden se je lotimo, moramo vedeti, kam smo namenjeni in kako bomo vedeli, da je tisto, kar iščemo, res raziskovalni odgovor na naše vprašanje in ne kaj drugega. Znanja je namreč mnogo vrst in znanstveno znanje je le eno od njih. Vsi imamo mnoga znanja – nekatera so pridobljena z lastnimi izkušnjami, druga smo povzeli od starejših, s tradicijo, nekatera so nam posredovale različne avtoritete, ki smo jim zaupali, marsikdaj nas je tudi kaj »presvetlilo« in smo nekaj spoznali intuitivno. Da bi bila zadeva še bolj zapletena, znanje, ki nam je na voljo, interpretiramo in selekcioniramo glede na naše subjektivne vrednote, interese, čustvena stanja in jih ne tehtamo le po njihovi racionalni utemeljenosti. Kako torej sploh prepoznati znanstveno znanje, kako priti do njega?

Razlike med vsakdanjim izkustvenim znanjem in znanstvenim znanjem so v naslednjem:

- znanstvena spoznanja so sistematična in organizirana;
- imajo opredeljene pogoje, v katerih velja določena zakonitost;
- trditve so kar se da natančno formulirane.

Temeljni cilj znanosti je sistematična pojasnitev pojavov ali povezav med njimi. Znanstveno spoznanje je torej sistematično in preverljivo, pridobljeno po znanstveni metodi, ki je sistem korakov in postopkov na poti do znanstvenega spoznanja. Le-to pa ima naslednje značilnosti:

- objektivnost,
- zanesljivost,
- veljavnost,
- natančnost,
- splošnost,
- sistematičnost.

Da nekaj poimenujemo kot znanstveno znanje, mora prenesti pretres po zgoraj navedenih značilnostih. Seveda gre za različne stopnje zahtevnosti raziskovanja, različne ravni splošnosti: Gotovo so kriteriji manj strogi, če gre za prvi raziskovalni poskus študentke tretjega letnika zdravstvene nege. Če pa je raziskava predstavljena na primer na kongresu, je potrebno precej več (samo)kritičnosti.

Raziskovanje zahteva specifično usposobljenost, to je obvladovanje metodologije raziskovanja. Metodološko znanje ni nobena mistika, ni prepovedano, je dostopno in napisano. Do njega se najbolj sistematično in verjetno najlažje pride z udeležbo v študijskih predmetih s tega področja, ko pod vodstvom učiteljev korak za korakom spoznavamo postopke in zakonitosti raziskovanja. Žal imajo medicinske sestre v Sloveniji malo možnosti za to. V okviru oddelka za zdravstveno nego Visoke šole za zdravstvo obsega predmet Uvod v raziskovalno delo le 10 ur predavanj in 15 ur vaj, kar je malo še za njihovo usposobitev za »potrošnike« raziskovalnega znanja, kaj šele za »producente«. Interes za raziskovalno znanje je velik in mogoče si ga je pridobiti tudi z branjem metodoloških tekstov, knjig ali člankov. Vendar je to zahtevno berilo in dobro si je načrtovati dovolj časa zanj. Realno je možno sistematično napredovanje v metodološkem znanju, če si načrtamo, da bomo predelali 10 do 20 strani v eni uri. Brez sistematičnega metodološkega znanja je tveganje, da bo naš izdelek zmazek, ki ne bo prenesel kritičnega preverjanja, veliko.

Druga stvar, na katero je potrebno biti pozoren pri načrtovanju raziskovanja, sta čas in denar. Iluzorno je pričakovati, da bomo lahko raziskovali samo v svojem prostem času (razen če gre za manjši projekt, na primer v okviru študija ob delu), in da je raziskovanje poceni. Vnaprej moramo načrtovati čas za študij metodološke literature, nato za natančen pregled področne literature, potem oblikovanje lastnega raziskovalnega vprašanja in izdelavo načrta raziskave ter pridobitev potrebnih soglasij za raziskavo. Sledi utemeljitev izbire metod, oblikovanje instrumentov za zajemanje podatkov in njihovo testiranje, nato zbiranje in obdelava podatkov (bomo pri tem rabili pomoč, mogoče statistiko), in nazadnje najtežje, interpretacija rezultatov v luči ugotovitev drugih raziskovalcev in konkretnega konteksta.

Pri tem je potrebno vedeti, da znanstveno raziskovanje ni primerno za iskanje odgovorov na vsa vprašanja, da obstaja velika možnost zmot in da s pomočjo znanosti lahko pride mo le do modela ali približka resnice o pojavu.

Vendar ima kljub vsem zadržkom znanstveno raziskovanje veliko prednost v primerjavi z drugimi načini produkcije znanja. Ta prednost je v tem, da je znanstveno znanje mogoče kadarkoli ovreči, da ni dogmatizirano, večno in nespremenljivo. Je izpostavljeno stalnemu kritičnemu preverjanju, dvomu in preoblikovanju. Zato je dragoceno, kajti le s svobodno razpravo in uporabo vseh intelektualnih potencialov, ki v mnogih ljudeh še dremajo, je mogoče bolje razumeti pojave in jih usmerjati v zaželeno smer. V zdravstveni negi je ta smer boljša pomoč ljudem, ki imajo probleme pri izvajanju svojih vsakodnevnih življenjskih aktivnosti, ki se zaradi tega neprijetno počutijo, ki trpijo. Znanstveno raziskovanje na tem področju lahko da v roke in glave medicinskih sester večjo moč za pomoč.

doc. dr. Majda Pahor
Visoka šola za zdravstvo
Univerza v Ljubljani